ՆՈՐԱՅԴԱՐ

Ցեղասպանութեան Հայոց

Պատմական Վաւերագրեր

Ներկայ ատենագրութիւնը ունի նպատակ ցոյց տալ Հայոց ցեղասպանութեան ծագումը, անոր զարգացման ընթացքը, անոր ներկայ վիճակը եւ ապագայ հետեւանքները։ Ասոնց համար հարկ եղաւ ամենէն առաջ ուսումնասիրել Հայկական Հարցը, որ ծագումն առած է Սան Սթեֆանոյի դաշնագրի 16-րդ յօդուածէն։ Ասոր համար ալ հարկ եղաւ ուսումնասիրել Ռուսիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը, որ ամենէն աւելի ազդած է Հայկական Հարցի վրայ։ Ասոնց համար ալ հարկ եղաւ ուսումնասիրել Եւրոպական Դիւանագիտութեան պատմութիւնը, որ ամենէն աւելի ազդած է Հայկական Հարցի վրայ։ Ասոնց համար ալ հարկ եղաւ ուսումնասիրել Թրքական Կայսրութեան ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը, որ ամենէն աւելի ազդած է Հայկական Հարցի վրայ։ Ասոնց համար ալ հարկ եղաւ ուսումնասիրել Հայ Ազգին ներքին եւ արտաքին վիճակը, որ ամենէն աւելի ազդած է Հայկական Հարցի վրայ։ Ասոնց համար ալ հարկ եղաւ ուսումնասիրել Հայ Ազգին ներքին եւ արտաքին վիճակը, որ ամենէն աւելի ազդած է Հայկական Հարցի վրայ։

Ս. Ա. ԱԼԱԴԺԱԴԵԱՆ

Ընդհանուր Տեսութիւն

Ցեղասպանութեան Հայոց

Ներկայ ատենագրութիւնը ունի նպատակ ցոյց տալ Հայոց ցեղասպանութեան ծագումը, անոր զարգացման ընթացքը, անոր ներկայ վիճակը եւ ապագայ հետեւանքները։ Ասոնց համար հարկ եղաւ ամենէն առաջ ուսումնասիրել Հայկական Հարցը, որ ծագումն առած է Սան Սթեֆանոյի դաշնագրի 16-րդ յօդուածէն։ Ասոնց համար ալ հարկ եղաւ ուսումնասիրել Ռուսիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը, որ ամենէն աւելի ազդած է Հայկական Հարցի վրայ։ Ասոնց համար ալ հարկ եղաւ ուսումնասիրել Եւրոպական Դիւանագիտութեան պատմութիւնը, որ ամենէն աւելի ազդած է Հայկական Հարցի վրայ։ Ասոնց համար ալ հարկ եղաւ ուսումնասիրել Թրքական Կայսրութեան ներքին եւ արտաքին քաղաքականութիւնը, որ ամենէն աւելի ազդած է Հայկական Հարցի վրայ։ Ասոնց համար ալ հարկ եղաւ ուսումնասիրել Հայ Ազգին ներքին եւ արտաքին վիճակը, որ ամենէն աւելի ազդած է Հայկական Հարցի վրայ։ Ասոնց համար ալ հարկ եղաւ ուսումնասիրել Հայ Ազգին ներքին եւ արտաքին վիճակը, որ ամենէն աւելի ազդած է Հայկական Հարցի վրայ։

Տպագրուած տողը 3 դրուշ է մեկ անգամ։ Նոքին անգամ վերայ անգամ։ Ընկերական ծանուցմունքներ եւ յիշատակարաններ ամսական համար։

Ամսագրիս բոլոր գրութիւնները եւ գրքերու ստացականները պէտք է ուղղուին հետեւեալ հասցէով։

A. DJIR. E. S. S. E
H. S. ALADJADJIAN
Directeur du journal Arménien Pountch
—16 Nafié-Han . Balouk-Pazar 16—
Constantinople

ՃԴՎՍՓ

քանի տարիներէ հետէ մեր եկեղեցական պաշտօնէից համար շրջաբերական կարգադրութիւն մ՚եղած է ընդհանուր տասանորդի հաւաքման գործը, այսինքն՝ այլեւս աւանդաբար յանձնելով, թէ նախապէս կամ փոխարինութեա՞մբ առնուլ պէտք է, կայսերական գանձուն վարչութիւնն հետեւեալ եղանակը որոշադրած է. գուշակիչ մարմին մը (թախմին էթյէթի) որ կը բաղկանայ գանձուն պաշտօնեաներէ և տեղական կառավարութեան կողմանէ կարգեալ մէկմէկ պաշտօնակիներէ և գիւղացիէ մը, դաշտային ու բլրային տեղերն ալ ի նկատ առնելով, գանձուն պաշտօնական՝ ամենէն առաջ, գիւղացին՝ ամենէն ազատն, և կառավարական պաշտօնակալը՝ միջին աստիճանի, և դարձեալ երեքին համահաճութեամբ մէկմէկ խուրձ կընտրեն. այս երեք խուրձը կը ծեծեն, և քանի օրայ որ հատիկ ելնէ, միջին հաշուով կորոշեն ամեն մէկ խուրձին հատիկներուն քանակութիւնը. և գիւղն կամ արտը քանի խուրձ որ ունի, ըստ այնմ կը հաշուեն, և մաս մ՚ալ փոշիի ու հողի խառնուելիք հատիկներուն համար հանելով՝ մնացորդին վրայ կառնուն կայսերական գանձուն տասանորդը: Ա.յս տարի այսպէս փորձուած գուշակութեան և առնուած հասութին մէջ 100 ին 3 ի չափ տարբերութիւն մը տեսնուեր է, բայց այս ալ գուշակութեան թերութիւնն եղած և օգուտն հասարակութեան մնացած է:

«Դարձեալ, կայսերական կալուածոց վարչական բարեկարգութեանց կարգէն է, Նորին Վեհափառութեան հրամանաւ՝ եօթնեբորդ ճիւղին չրջանակին մէջ չրջակայից առևտրական կեդրոն եղող Թիւրպէ-տէրէի կողմը տօնավաճառի տեղի մը հաստատութիւնն, որոյ չգոյութեան պատճառաւ ժողովուրդը տարեկան և ընդհանուր տուրքերուն համար հեռաւոր տեղեր երթալ կը հարկադրուէին: Ա.յս նորահաստատ տօնավաճառն բացուելուս այս տարի, և բազմաթիւ վաճառականք զանազան վաճառքներ տանելով՝ չորս օր տուրեւառ ըրին: Տօնավաճառին բացման հանդիսին առթիւ, կայսերական գանձուն նախարարութեան կողմանէ պաշտօնակիները ղրկուեցան հոն, և գանձուն կողմանէ չքեղ կոչունք տրուելուս Լոփինէի նահանգէն ներկայ գտնուող պաշտօնակալաց, և գործակալաց Բումէլիի երկաթուղւոյ վարչութեան, որ մինչև տօնավաճառի տեղը գիծ մը հաստատեց: Եւ այս առթիւ իսկ ջերմ բարեմաղթութեանց աղաղակներ բարձրացան բարեկարգիչ Վեհապետին համար:

«Վերջապէս, կայսերական կալուածոց վարչական բարեկարգութեան ձեռնարկութիւնը կապահովէ թէ մինչև ցարդ ամենապէտ համարուած և լքուած վայրերն ի մտոյ չէն, բեղմնաւոր ու բերրի վայրեր պիտի դառնան, և կայսերական գանձուն նախարար Վսեմափայլ Ցակոբ էֆէնտի իւր գոհացուցիչ ծառայութեանց համար ո՛րչափ որ գովեստից ու մեծարանաց արժանի է, նոյնչափ կայսերական շնորհաց արժանի կը հանդիսանայ՝ Նորին Վսեմութեան կողմանէ այսպիսի կարևոր պաշտօնեաներու վրայ դրուած վստահութեան պատճառաւ:

«Արդ՝ Բաղաքականութեան և Լիվադիի պաշտօնատանց սեպհական այնքան կալուածներ ու հողեր ալ կան, որոց ամեն մէկը մէկ մէկ եզանակաւ ասոր անոր ձեռքն անցած, կամ բարձի թողի եղած են: Եթէ յիշեալ պաշտօնատունք հետեւելին կայսերական գանձուն ըստ ամենայնի օրինակելի բարեկարգութեանց չափին, անշուշտ կապահովուէր մեր երկրին չինութիւնն ու բարգաւաճումն»:

Նէվեսիոյ նախարարն, անցեալներէն Հալալէի լիդրոյն համար կառավարութեան որոշումն իմանալու դայող սեղանաւորաց պատասխաներ է, թէ կառավարութիւնն ի մտոյ կարգադրութիւն մը պիտի ընէ Հալալէներու համար:

— Անցեալներէն մայրաքաղաքիս անգլիական դեսպանին հետ կառքին երիվարայ խրտչելովը տեղի ունեցած դէպքին ժամանակ վիրաւորեալը՝ Չորհիւ Օգոստ. Սուլթանին առողջացած լինելով՝ Չորհակալութեան ուղերձ մատուցին Նորին կայսերական Վեհափառութեան:

— Թէրճէմանը-Հագիգաթ այսօր ի լոյ կը ծանուցանէ, թէ Եւմիոյ պաշտօնատան մէջ աւանդաբար ի պահ դրուած 700 հազար լիրայի գծնօղիտէի մեծ մասը գողցուած լինելով՝ յատուկ յանձնաժողով մը կազմուած է, գողերը երեան հանելու համար:

— Թէրճէմանը-Հագիգաթ լսեր է, թէ Կեսարիոյ ապուխտ վաճառողները իրենց որդնոտած ապուխտները քաղաքապետութեան պաշտօնակալաց ընտութենէն և ծովը թափելու վտանգէն ազատ պահելու համար, կը լուան և հոտը կարելի եղածին չափ ջրելու համար սխտորի և ուրիշ բաներ ջրով կը սրսկեն: Քաղաքապետութեան գործակալք, կըսէ յիշեալ լրագիրն, երբէք աչալուրջ գըտնուին՝ մեծ ծառայութիւն կընծեն հասարակաց առողջութեան:

— Սահիլէի երկրորդ աստիճան տրուեցաւ՝ Ձէյրը-Մուսթաֆա փաշա գաւառակի գայմագամի օգնական Բակոր էֆէնտիի: Սահիլէի աստիճան՝ Տիարպէքիրի քաղաքային բժիշկ Զըլըդճեան Պետրոս էֆէնտիի, որ կայսերական բժշկական վարժարանի արտաքին աշակերտներէն է, և քանի մը տարի յառաջ աւարտելով չրջանը՝ վիայական առաւ: Սահիլէի աստիճան՝ Գարահիսարի վարչական ժողովոյ անդամներէն Սարգիս էֆէնտիի:

— Հռոդոս յաքսոր գտնուող Մահմուտ փաշա՝ կայսերական ներման շնորհաց արժանանալով մայրաքաղաքս եկած է:

— Կըսուի, թէ կայսերական կառավարութիւնը պէտք եղած միջոցները տնօրինած է՝ որպէս զի այսուհետեւ անյապաղ վճարուին Ռուսիոյ պատերազմական տուգանաց որոշեալ բաժինք, ինչպէս նաև ցարդ անվճար մնացած մասն:

— Ա.յս տարի Բիւշիխէ վարժարանաց չրջանն աւարտող 200ի չափ աշակերտք իրենց ուսուցչապետին հետ կրթական պաշտօնատունն հրաւիրուելով՝ վկայական ստացան ի ներկայութեան կրթական նախարարին և կրթական բարձրատաիճան պաշտօնատարաց: Ա.յս առթիւ, կրթական նախարարն և Բիւշիխէյ վարժարանաց վերատեսուչ Մէլիմ պէյ առանձնաօրէն, և բարեմաղթութիւնք եղան Օգոստափառ Սուլթանի համար:

— Ոստիկանութեան պաշտօնատունը կը ծանուցանէ, թէ հակառակ արգելքին հրատարակեալ արգելքին, Ղալաթիա և այլ տեղեր Ռումէլիի երկաթուղւոյ արժեզթոց բաղդատումն հանող և վաճառողներն ըստ կանոնի պիտի պատժուին:

— Քանի մը օրէ հետէ Պօլսոյ մաքսատան մէջ նոր կարգադրութիւն մը բաւական չվտութեան տեղի տուած է: Մայրաքաղաքս դուրս վաճառք ղրկող վաճառականք մինչև յարդ մեկ մնտուկի մէջ խառն կը դնեցնէին բնիկ ու օտար վաճառքն: Արդ՝ ըստ նոր կարգադրութեան՝ կը պարտաւորին զատ զատ մնտուկի մէջ դնել բնիկն ու օտարն. օրինակի համար՝ 10250 ղրչի վաճառք դուրս ղրկել ուզող վաճառական մը կը հարկադրի այդ վաճառաց 10000 ղրչի օտար վաճառքն զատ մնտուկի մէջ դնել, և մնացեալ 250 ղրչի բնիկ վաճառքն ուրիշ մնտուկի մէջ դնել: Մաքսատան վերատեսչութիւնը թերևս այս կարգադրութիւնն ըրած է՝ այդ երկու սընտուկներուն համար զատ զատ ՐՒՉԵԼԵ առնել տալու համար, և այս՝ ի չահ կառավարական գանձուն. սակայն, կըսէ Թէրճէմանը Հագիգաթ, որ սոյն տեղեկութիւնն հրատարակած է, այս նոր կարգադրութիւնը մեծ չվտութիւն կը պատճառէ վաճառականաց, և արդէն բազում մը փութացած են խընդրագիր մատուցանել՝ ըստ առաջնոյն վարուելու համար:

— Դրած ենք՝ Ա.վրիլ-Հիւարի (Սէլանիկի Նահանգ) կառավարական պաշտօնատան հրոյ ճարակ լինելն: Թէրճէմանը-Հագիգաթ՝ մանաւանդ նամակներէ առնելով՝ ծանօթութիւն կուտայ թէ՝ յիշեալ հրդեհին ժամանակ տեղական կառավարութեան տօրինն պաշտօնատարաց մէկ մասն բոլորովին անվտանգ դանուեր, և այլք յափշտակութիւն ու նենգութիւններ ըրեր են, որոց համար այժմ քննութիւն բացուած է և ըստ օրինի պիտի պատժուին: Ա.յս վերջնոյ մէջ կը գտնուին տատանորդի վերակացու Ամիլ, գլխաւոր քարտուղար Բեամիլ և գանձապահ Խրիսթօ էֆէնտիներն:

—Արհեստական նորահաստատ սեռերէն անդամոյ անուններն հրատարակեցինք անցեալ շաբթու: Ի վերջոյ տեղեկութիւն առինք, թէ սոյն սեռերէն անդամոց մէջ կը գտնուին Գալաֆեան Յովսէփ, Խօրասանճեան, Զօպանեան, Արշակունի Յովհաննէս և Պօղոս էֆէնտիներն:

— Փիլիպէի Հիլալ լրագիրն կը գանգատի, թէ պուլղարք մահմետական սեպհական արտերն ու կալուածները բռնութեամբ գըրաւելով՝ գերեզմանատուն կընեն, շէնքեր կը կառուցանեն, և տեղական կառավարութիւնն ըստ արժանւոյն փոյթ չտանիր այս բռնաճնշումներուն հետ:

— Ա.յսօր Ս. Աստուածածնայ տաճարին մէջ Ս. Պատարագ մատուցանելէ յետոյ, Ս. Աթոռոյս Ներկայացուցիչ Գերաշնորհ Տ. Գարեգին Արքեպիսկոպոս Յովսէփեան, Ս. Աթոռոյս Ներկայացուցչական Ատենապետ Գերաշնորհ Տ. Գարեգին Եպիսկոպոս Գալուստեան, Ս. Աթոռոյս Ներկայացուցչական Ատենադպիր Գերաշնորհ Տ. Գարեգին Եպիսկոպոս Գալուստեան, Ս. Աթոռոյս Ներկայացուցչական Անդամ

= Զինաստանի Գուանկ–Սու կայսեր ծննդեան տարեդարձն, այս տարի Աւստրիոյ կայսեր ծննդեան տարեդարձի աւուր պատահած լինելով՝ Պերլինի մէջ չինական և աւստրիական դեսպանատուն մրցած են ընդունելութեանց փառաւորութեան համար։ Մանաւանդ թէ, այս տարի Գուանկ–Սու հնգեհատասաներորդ տարին մտած լինելով՝ ըստ չինական օրինաց, չափահասութեան հրատարակմանն առթիւ, չինական դեսպանատան մէջ նախապէս պատրաստուած զարդուց չբեղուելիութիւնն զմայլեցուցած է զամենքն։

ԱՅԼ ԵՒ ԱՅԼԻ

×× Նորմանդ ֆոլը–Բէն մը տեղի ունեցած է ի Փարիզ։ Բարեմիտ մայր մը՝ մանկամարդ և չքեղ հագուած, իւր կաթնկեր մանկիկը գրկած՝ փողոցէ մը անցած ատեն, յանկարծ վայելչազգեստ մարդ մը, խիստ յարգական ձևերով կըսէ անոր, «Տիկին, ներեցէ՛ք, Թուռնաւոր ճանճ մը կայ դէղեցիկ մանկանդ դլխուն վրայ։ Մայրն՝ ահաբեկեալ՝ կարծես թէ այդ ժամանակ ճանճի մը բզզալն կը լսէ, և Թաչկինակն հանելով ճանճը վանել կուզէ. միւս կողմանէ մարդն իւր փայլուն ձեռնոցներէն մէկոլին իրր թէ կը զարնէ ճանճին, զոր նախ կնոջ ուսին և ապա շրջազգեստին վրայ տեսնել կը ձևացնէ, և վերջապէս իրր թէ ճանճը երկու մատներով բռնած կը ներաէ, և վերսան յարդանօք կը հեռանայ։ Սակաւ մի յետոյ, խեղճ կինը կը տեսնէ որ իւր ադամանդազարդ ժամացոյցն ոսկի շղթայովը հանդերձ անհետացած է։

×× Ընթերցող ֆէլ մը կայ Պերլինի կենդանական պարտիզին մէջ, Ռայա անուն, հնգեհատասնամեայ։ Երկու ոտք երկայն և ութ բթամատ լայն սև տախտակ մը փղին կոպիճին առջև դրուած է, որոյ վրայ կը դրուին պէտք եղած գիւրերը։ Գիտնալ պէտք է որ փղաշակերտն առանց այբբենարանի ամբողջ բառը կըսկսի սորվիլ. այն է՝ իրեն արուելիք հրամանը։ 6–7 բթամատ մեծութեամբ լատինական տառերով կը գրեն տախտակին վրայ. օրինակի համար ֆէլ. յետոյ պարզապէս մատին ծագիւ այդ գրերուն գիծերը կրկնելով, ֆէլ բառը կարտասանուի. մէկ քանի անգամէն Ռայա կը հասկընայ. նմանապէս՝ ուրիշ բաղմաթ բառեր ալ. վերջապէս Ռայա տակաւ սկսած է անձայն հրամաններով չարժիլ, այն է՝ գրեալ. և այդ հրամաններուն անյապաղ կը կատարէ։ Ռայա, բառին վերջին գիրը գրուելուն պէս կը հասկնայ, և կը հնազանդի գրուած հրամաններուն։

×× Անանոյ ընթերուղ մը։— Ամերիկայի Միացեալ Նահանգաց արևմտեան կողմը, Վիօմինկ քաղաքին մէջ Սուան անուն անձ մը կայ, որ 200,000 անասուն ունի։ Սորա վարանիներէն մէկուն երկայնութիւնն է՝ 100 մղոն, և լայնութիւնն՝ 50–100 մղոն. այսինքն՝ Սաքսոնիոյ թագաւորութեան երկրին չափ. ամբողջ արօտատեղին իւր մէջ կը պարունակէ Լարամի, Մէհայնին, Պօու, Ռօթ Բլաթ գետերն և ընդարձակ մարգագետին մը, նման՝ Վիւրթէմպերկի թագաւորութեան։ Սուան 31 տարեկան է. 1853 ին 1000 տոլարով Բանսիլվանիայէն գացած է անդը, առնասնաբուծութեամբ և առուտուրով զբաղելու համար։ 1872 ին Վիօմինկի մէջ եղբօրն հետ ընկերը լինելով, ունեցած 3000 անասունն արդի քսնակութեան հատուցած է։ Գործն յառաջանալով, երեք ընկերական ճիւղերու բաժնած է առուտուրն, որոց դլուխը ե ինքը։ Սուան այժմ կուզէ վաճառել իւր մնան՝ 750,000 տոլարի, և մեծ ապանդարան մը հաստատել, և կը յուսայ որ մու թարմ միսեր Եւրոպա և Ամերիկայի ուրիշ կողմերը դրկելով մեծ չահ ընել։ Ասոնցմէ զատ, Սուան՝ Վիօմինկի մէջ 225,000 արտաւար հող ունի, որ 350,000 տոլար կարժէ։

×× Նոր դեռաք ընտրան մը կառուցանելու համար ընկերութիւն մը հաստատուած է Լէնտոն։ Օ. Թեաթները, նատարանները, պատերը, ձեղունները և այլ ամենայն՝ երկաթէ պիտի լինին. վարագոյրները պիտի չարժին ջրաբաշխական մանուլներու միջոցաւ, որով մեծ դիւրութիւն պիտի լինի դերասանաց. վասն զի կարող պիտի լինին մի և նոյն վայրկենի մէջ սեղանէն լեռ մը ներկայացնել, և ապա ձոր մը։

×× Պէյէ ովերտ–Ընան պրբնաւոր–Ընէնը բաւական հետաքրքրական չարժ է։ Երբ մաւրիտանացիք եւրոպիոյ արևմտեան կողմերն արշաւեցին և սիրեցին Սպանիոյ, քրիստոնեայ ժողովուրդը թշնամւոյն հետ խառնուեցաւ։ Սպանիացիք տեսնելով որ իրենց դեղը մաւրիտանական դեղին հետ պիտի խառնուի, ուղեցին մատնաւոր նշանաւ մը իրարմէ զանազանել այդ երկու դեղերն։ Ահա այդ նշանն էր քթին տակ ունենալ մաղերու հորիզոնական գիծ մը, զոր պէյէ կը կոչէին, և չբթանց տակ ունենալ խաչաձև մաղեր, որ է մորոքն։

××× Կարը չբախո՞ն է, ըէ՝ առնաւն, հասկնալու համար, ա՛ռ մաքուր ասեղ մը (քրօչիի), ուղիղ կերպով կաթին մէջ լօթէ և հանէ. եթէ կաթն անխառն լինի, ասեղին ծայրէն քիչ մը կաթ կը կախուի. եթէ ջրախառն է՝ մինչև իսկ յոյժ սակաւ՝ ասեղին ծայրը կաթիլ չմնար և մաքուր դուրս կելնէ։

××× Ձշմարտութիւն։

Ինչ է հայրենասերը.— Մարդ մը՝ որ պաշտօն կամ ապրուստ մը ձեռք բերելու կը ձիտի։

Ինչ է աչխարհավարութիւնն.— Այդ պաշտօնը ձեռք ձգել յաջողելու արուեստն։

Ինչ է դիտութիւնը.— Մեր նմանեցայ սխալանքն ու պակասութիւնները նչմարելու արհեստը։

Ինչ է առաքինութիւնը.— Հետաքրքրական չափաւոր խօսակցութիւն մը։

Ինչ է արժանապատուութիւնը — Դրամ, կարդ և վարկ։

Ինչ է մտաց կորովը.— Այլոց քով լինքզինքն հակակրելի ընելու միջոց մը։

ԴՈՒՌՆ ԱՐԲԱՅՈՒԹԵԱՆ(*)

(Վէպ Սպանիական)

Հայր Բասիանս արտով սակաւիկ մի անհանգիստ էր՝ արքայութեան դրանց մօտեցած ատեն, վասն զի բարապանին բնաւորութեան վրայ առած տե-

(*) Շար. տե՛ս թիւ 1902։

ղեկութիւններն ամենէն յանձնապատասաններն իսկ կրնային վախցնել։ Վերջապէս հասաւ դրան առջեւ, եւ տեսաւ որ մեկը չէր եկած իրմէ առաջ. ուստի մեծապէս ուրախացաւ։ Մեղմիկ բաղխեց դուռն, եւ նիհար ծերուկ մը դրան վրայ գտնուած փոքրիկ վանդակը բացաւ եւ հարցուց։

— Ինչ կուզես։

— Բարի լոյս, ա՛ղբ, պատասխանեց հայր Բասիանս՝ ամենախոնարհ ձայնով մը, զլխարկն հանելով. ինչպէս եք, աղէկ եք։

— Շատ լաւ, բայց ինչ կուզես։

— Տիկինդ եւ զաւակներդ ինչպէս են։

— Ձգե չտանջեսնուիլնը, բարեկամ, եւ ըսէ թէ ինչ բանի համար հոս եկած ես։

— Ներեցէք, ա՛ղբ, ինչ բանի համար հոս եկած եմ. ոչինչ. ոչինչ արդարեւ։ Եկայ որ ինձ թոյլտուութիւն ընէք ներս մանելու։

Նայե՛ սա քարին վրայ, եւ սպասէ որ ուրիշներ ալ գան, վասն զի չեմ կրնար ամեն վայրկեան այս դուռը բանալ գոցել։

— Շատ լաւ, տէ՛ր, դասեակալ կըսեմ ներեցէ՛ք, կսպասեմ։

— Թողեալ լիցի քեզ։

Ծերուկը վանդակը գոցեց, եւ հայր Բասիանս, որոյ սիրտը քիչ մը հանդարտեցուցած էին բարապանին վերջին խօսքերը, նստաւ քարին վրայ. քանալ կսկսէր երբ լսեց յանկարծ դրան զարհուրելի բախիւն մը որ քիչ մնաց դուռը կտոր կտոր պիտի ընէր. գլուխը վերցուց գայթակղեալ, եւ ահա տեսաւ թէ այսպէս յանդգնաբար բաղխողն իւր դրացի ծերուկի մարդիկն է։

— Ո՛վ է այն, պօռաց ներսէն բարկացեալ ձայն մը, որ այսպէս վայրենաբար դուռը կը բաղխէ։

— Վանահաւուք տէր մարքիզ աէ լա Բէլուզիլլա, Սպանիոյ առաջին կարդի մեծերէն, անցեալ եւ ապառնի բոլոր աստիճանաց ասպետ, Սպանիոյ ծերակուտի անդամ եւայլն եւայլն։

Բարապանը հաղիւ թէ սոյն խօսքերը լսեց, դրնակը կրնակի վրայ բացաւ, մինչեւ գետին խոնարհելով եւ պօռալով «Թող Ձեր վսեմութիւնը ներէ ինձ՝ քիչ մը սպասել տալուս համար. բայց չէի կարծեր թէ Ձեր գալըստեամբ պիտի պատուէիք զմեզ։ Թող Ձեր վսեմութիւնն հաճի ներս մանել, վասն զի՝ եթէ չեմ սխալիր, լուր եւ լած է թէ այս կողմերը պիտի հաճի գալ Սպանիոյ ամենահարստահ եւ ամենազնիւ մի վսեմաշնուք տէրը»։

Եւ արդարեւ բոլոր արքայութիւնը մեծ ուրախութեան մէջ էր չնորհիւ գալստեան մարդիկին, որ ընդունելութիւն գտաւ մեծաւ չքեղութեամբ։ Ձանգակները կը հնչէին մեծագոչ, հիանալի հրախաղութիւն կը լինէր, հանդէս կը կատարուէր, չխ՛ր պատուհան մը, պատչգամ մը՝ որ զարդարուած չլինէր։ Հայր Բասիանս՝ որ ի հեռուստ կը լսէր հանդիսին ազաղակը, կըսէր ինքնին. «Արդարեւ, բան մը չեմ հասկնար։ Արքայութեան դրան առջեւ, ինչպէս երկրի վրայ, խեղճ հնակարկատ մը լինելուս պատճառաւ պէտք է որ դեզերիմ. եւ մարքիզը՝ թէ՛ հարուստ եւ թէ՛ մարքիզ լինելուն համար դուռն անմիջապէս կը բացուի, եւ զանգակաց դղրդիւնով, փամփուչտներով, նուագարանօք, զարդանօք եւ երգովք կընդունուի։ Արդարեւ այս ընդունելութիւնը սուրբերն անդամ կը նեղացնէ. բայց համբերենք, եթէ անդամ մը դրնէն ներս մանեմ, որ դժուարին է, ամենուն վրայ պիտի խղդամ։ Ցամիժամ բացուող դռնակին ձայնն արթնցուց զհայր Բասիանս իւր խորհրդածութիւններէն, եւ բացուած ծակէն դուրս ելաւ բարապանին կունտպլովը, որ կը նայէր թէ արդեօք դուրան ուրիշ մէկը կըսպասէ՞։

— Ո՛չ, ո՛չ, պօռաց տեսնելով զհայր Բասիանս, բայց այդ տեղ ինչ կընես։

— Տէր, պատասխանեց խոնարհաբար հայր Բասիանս, կսպասէի։

— Եթէ նապաստակներն այսչափ սպասէին, որսորդք արդարեւ այսր անդր վազվազելու պէտք չէին ունենար։

— Որովհետեւ դուռը չէիք բանար...

— Իրաւ է, իրաւունք ունիս, դուռս չատ ևն. չեմ գիտեր ինչ ըրածս. վերջապէս, լաւ, անա դուռը կը բանամ. բայց ինչո՞ւ դուռը չզարկիր։

— Բա՛. ինծի պէս խեղճ հնակարկատ մը։ . . .

— Այ՛, հնակարկատ էք. բայց ասո՛ր արքայութեան մէջ ամեն մարդ հաւասար է։

— Իրա՞ւ կըսէք, պօռաց հայր Բասիանս, ուրախութենէն ցատկելով։

— Անշուշտ, ատ կարգ եւ ատիճան չկայ. աչխարհի մէջ կան այդքիկ. ա՛ղէ, ներս մտիր։

Բարապանը դուռը բացաւ, բայց մարքիզին համար ըրածին պէս չէ թէ կռնակի վրայ, այլ ա՛ինչափ՝ որչափ կրնայ ներհար եւ ուորին ատիճանի մարդ մը անցնիլ։ Հայր Բասիանս մէկ քանի քայլ առաւ, դիտեց ներսը, տեսոյ կանգ առաւ վշտագին ապչեալ։ Ո՛չ մէկ զանգակ կը հնչէր, ոչ փամփուչտ կարձակուէր, ոչ նուագարան կար, եւ ոչ մի պատուհան զարդարուած էր։ Բարապանն որ ապուշ մէկը չէր, հասկցաւ հայր Բասիանսի զարմացման պատճառն, եւ փութացաւ արտասանել հետեւեալ խօսքերը։

— Ինչ ունիս, բարեկա՛մ, ինչո՞ւ այդ տեղ գամուած կեցեր ես։

— Ո՛չ, քիչ մը յառաջ չըսի՞ք ինձ թէ ամէն մարդ հաւասար է երկինքի մէջ։

— Այ՛։

— Բայց, ինչպէս մարքիզը. . .

— Մա՛րդ Աստուծոյ, ինչ անմիտ ես։ Չե՞ս կարդացած Ս. Գրոց մէջ թէ «Դիւրին է մալխայ ընդ ծակ ասղան մտանել, քան մեծատան յարքայութիւն երկնից»։

— Ո՛չ, տէր, չեմ կարդացած. ծըննողքս պիս գպրոց ղրկած չեն. . . .

— Լա՛ւ, հաւատա՛. վասն զի Աւետարանին խօսքն է. հնակարկատ, երկաթագործ, երկրագործ, մուրացկիկ, ատորին ատիճանի մարդիկ, աչխատութենէ՝ նեղութենէ եւ անօթութենէ չարչարեալ՝ ամեն ատեն կուգան հոս ևս նոյա մատքն զմեզ զարմացնելու բան մը չունի. բայց դարեր կանցնին՝ առանց մեծատան մը երեսը տեսնելու. ուստի եթէ մեծատանց մէկը գայ, ամենայն ինչ կը փոխուի։ Արդ՝ մտի՛ր բարեկա՛մ, վասն զի ժամ է որ հանդիստ առնուս։

Հայր Բասիանս դրան սեմէն ներս նետուեց ոտքն՝ ուրախութենէն դրեթէ նուագելով. ծնրադրեց, եւ բազկատարած աղաղակեց առ Աստուած. «Տէ՛ր, օրհնեալ լինիս դու, որ յաւիտենական երջանկութիւն կը պարգեւես անոնց՝ որ կը տառապին աչխարհի վրայ»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՐԹԱՐԱՆ

ԳԻՇԵՐՕԹԻԿ ԵՒ ՑԵՐԿՆԱՅԻՆ

Այս կրթարանն հաստատուած է 1876 յունիսի 1 ին, և իրրև երկրորդական վարժարան, վաւերացեալ է Հասարակաց կրթութեան պաշտօնէութենէն։ Երկրորդական վարժարանի մէջ աւանդելի բոլոր ուսմունք և Հայերէն, Թուրքերէն, Գաղղիերէն, Անգղիերէն և Ցունարէն լեզուք կաւանդուին աստ ի ձեռն ուսուցչական ընտիր մարմնոյ մի։ Այս կրթական հաստատութեան մէջ տարուած առողջական և բարոյական խնամքն հաւասար է ուսումնական խնամոյն, որ արդէն ծանօթ է Հայ հասարակութեան։ Մնունդն յոյժ դիւրացուցիչ։ Կրթարանիս Թ. տարեշրջանն պիտի սկսի յառաջիկայ օգոստոս 27 երկուշաբթի օրէն. ուսանողաց վերադարձն՝ օգոստոս 23 հինգշաբթի օրէն։

Նոր աշակերտ տալու վախճադող ծնողք և այլ այցելուք կարեն տեսակցիլ Տնօրէնին հետ, օգոստոս 15 չորեքշաբթի օրէն ըսկսեալ, ամեն չորեքշաբթի, ուրբաթ և կիրակի օրերն, մինչև կէս օր։

Հիմնադիր–Տնօրէն
Ե. Գ–ըչեան

ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ

ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ

ԵՒ

Ս.ՂԹԱՄԱՐ ՈՒ ՍԻՍ

Գեր. Տ. Մատթէոս եպիսկոպոս Իզմիրլեան գրած է Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ ընդհանրական հայրապետութեան, եւ Աղթամարայ ու Սոյ կաթողիկոսութեանց հաստատութեան, իրաւասութեան եւ պարտուց ու պաշտաման վրայ, պատմութեամբ՝ արձանագրութեամբ եւ հին ու նոր վաւերական պաշտօնագրութիւք հաստատեալ զամենայն։ Ընթերցողն լուսոյ ծանօթութիւն կստանայ Հայաստանեայց Հայրապետութեան եւ Աղթամարայ ու Սոյ անցեալ եւ ժամանակակից վիճակաց վրայ։ Անշուշտ եմք, թէ մեծ կարեւորութիւն ու օգտակարութիւն ունի այս հրատարակութիւնը, մանաւանդ այս նրբադոյն ժամանակիս մէջ, յորում ամենայն Հայոց Հայրապետութեան դերագոյն դան թափուր կը գտնուի, Սոյ կաթողիկոսական խնդիրն կը ուզայ դեռ եւ Պալաժնիայի բարեփոխման վրայ կիսուսի։ Գեր. Իզմիրլեան քաջ հետազօտած ու խնամատարած է դայս ամենայն, եւ լուսաւոր ծանօթութիւններ կընծայէ հեռաքնին Հայոց։ Գրքին սկիզբը դրուած ցանկը աչքէ անցուցողն պիտի տեսնէ, թէ ո՛րչափ նչանաւոր անցքեր նչանակեալ են խնամով, եւ քանի՛ նըշխարական ու մեծարկի է Հայկական տարաստութեանց միակ միացորդն եղող Հայրապետութիւն։ Կարժէ, որ ամեն Հայ ունենայ հատ մը. կարժէ որ ամեն Հայ թանգարանի մէջ գլխաւոր տեղ մը բռնէ այս Գիրքը։

Կը գտնուի լրագրոյս Գրատնեակը, Պօլիս Պալըզ–բազար Նաֆիյէ–խան վերի յարկ թիւ 16. Պաղչէ–գարու Զըրաւաճառ Պօղոս աղայի խանութը։ Կը բաղկանայ 1300 երեսներէ։

PILULES HOLLOWAY

ԴԵՂԱՀԱՍՏՔ ՀՈՒԼԼՕՈՒԷԻ

Լեարդի, ստամոքսի եւ աղիքներու ամեն տեսակ անկարգութեանց համար խիստ ընտիր է սոյն դեղահատը, ամեն չղային տկարութեան ուժաթափութեան եւ տխրութեան համար. կը չնչէ եւ անհետ կընէ ամեն տեսակ անչափաւորութեանց հետքերը։ Սրտի եւ երիկամանց վրայ օգտակար ազդեցութիւն մը ունի. արիւնը մաքրելով՝ նորա խանգարեալ վիճակը կը կանոնաւորէ եւ զրգռելով կենսական գործարանները կը զօրացնէ։ Իր զեղական մեծ ազդեցութեամբ սրտախտանութիւն, կծռութիւն, մաղձային հիւանդութիւններ, որովայնի մէջ լցուած կազեր, գլխի ցաւեր կվանէ, մարսողութիւնը կչաւորի, եւ մարմինը մաքրութեամբ բոլոր այն աղտեղութիւններէ որ չատ անգամ դանազան հիւանդութեանց ընկերնապատճառ կըլլան, առողջ ու ժեղ եւ բնական դիրքը կդտնէ։

OXCUENT HOLLOWEY

ՍՊԵՂԱՆԻ ՀՈՒԼԼՕՈՒԷԻ

Մարթային հիւանդութիւն եւ վերք բուժելու մասին ունեցած պատմական յատկութեանցը չհաւասարիր բնաւ ուրիշ դեղ մը. հին կամ նոր թուղնաւոր վէրքեր, ուռեցք, քաղցկեղ (չիբքինչ), սրունից եւ սեռանց վէրքեր կամ բոլորովին կանցնին եւ կամ կլաւանան. օգտակար է նաեւ հարբուխի, հազի, սրտի բաբախման, մանաւանդ յօդացաւ (եէդ) ըսուած հիւանդութեան իր կազդուրիչ եւ զօրաւոր ազդեցութեամբը խոյլ (օբրաճ) հիւանդութեան ապականիչ զօրութիւնը ինչ աստիճան որ ըլայ կը վնասազուսէ։

Այս դեղերուն գործածութեան եղանակը նչանակուած է իւրաքանչիւր տիւի վրայ, որ կդտնուի ամեն դեղավաճառներու քով, եւ մանաւորապէս Պաղչէ–գարու Թաչ–խանի կողմերը Պ. Գասպարեանի դեղարանը, Թիւ 7, կը ծախուի։

Ամեն առնել ուզողը կը հրաւիրուի առ հեղինակն ստքմօր Հոլլօուէյ իւնսոն Օքսֆօրտ փողոց թիւ 533։

ՏՆՕՐԻՆ ԵՒ ՏԷՐ
Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

ՏՊԱԳՐ. Ս. Ղ. ՊԱՐՏԻԶՊԱՆԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.
Բիզա–փաշա խան Թիւ 3